

Vasile AVĂDĂNEI
Lidia AVĂDĂNEI

Ia - ADNul civilizației montane românești

Ediția a II-a revăzută și adăugită

Editura Performantica
Iași - 2022

Referenți științifici:

Prof. univ. dr. HC, Radu REY membru de onoare al Academiei Române
Conf. univ. dr. Mihai MILCA, SNSPA București

Consilier editorial

Prof. univ.dr. Traian D. Stănciulescu

Secretar editorial

Octav Păuneț

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României**AVĂDANEI, VASILE**

Ia - ADN-ul civilizației montane românești / Vasile Avădanei, Lidia
Avădân. - Iași : Performantica, 2022

Conține bibliografie

ISBN 978-606-685-880-9

I. Avădanei, Lidia

39

Editura Performantica

www.performantica.ro

Editură acreditată de CNCSIS

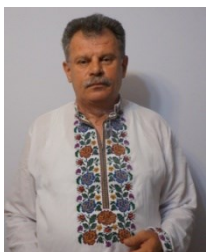
1142/30.06.2003

Copyright © 2022

Ediția I a cărții „Ia – ADNul Civilizației montane românești”, 2019;
a fost distinsă cu:

- premiul special „*Artă și Identitate*” al Asociației Jurnaliștilor și Scriitorilor de Turism din Romania (2019)
- premiul „*N. Cornățeanu*” al Academiei de Științe Agricole și Silvicultură „Gh. Ionescu – Șişești” (2020)

Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate autorilor

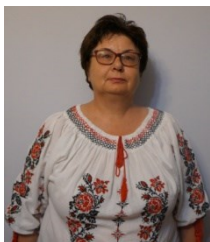

Vasile AVĂDĂNEI este cercetător științific gradul III în cadrul Institutului Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” al Academiei Române, Centrul de Economie Montană (CE-MONT), Vatra Dornei. Este Președintele Centrului de Incubare Creativ – Inovativ de Afaceri Roznov și secretar al Forumului Montan din România.

Absolvent al Institutului Politehnic din Iași, Facultatea de Inginerie Chimică (1982). Doctor în Științe Chimice la Universitatea ”Politehnica” din București (2000). Studii Postuniversitare în Management organizațional (2015) și la Școala postdoctorală pentru biodiversitate zootehnică și biotehnologii alimentare pe baza eco-economiei și a bio-economiei necesare eco-sanogenezei (2015) la Academia Română.

Autor a 26 de cărți, a 4 brevete de invenții și a 51 de lucrări publicate în reviste de specialitate, Vasile Avădănei abordează probleme stringente din cadrul unor domenii precum: dezvoltarea montană, dezvoltarea economică locală, cercetare – inovare – creativitate, turism, dezvoltare durabilă, antreprenariat, planificare strategică, bioeconomie, ecologie, științe chimice.

În anul 2011 a primit premiul „A. Tacu”, acordat de Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane” al Academiei Române, filiala Iași, iar în 2020 a fost distins cu premiul „Nicolae Cornățeanu” al Academiei de Științe Agricole și Silvicultură „Gh. Ionescu Șișești” pentru ediția I-i a acestei cărți.

Lidia AVĂDĂNEI este cercetător științific gradul III (asociat) în cadrul Institutului Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” al Academiei Române, Centrul de Economie Montană (CE-MONT), Vatra Dornei. Director executiv la Centrul de Incubare Creativ – Inovativ de Afaceri Roznov.

Absolventă a Institutului Politehnic din Iași, Facultatea de Inginerie Chimică (1982). Doctor în Științe Chimice la Universitatea ”Politehnica” din București (2000). A publicat o serie de lucrări (cărți, manuale, articole) în domeniul tehnologiei polimerilor. Este autor a 21 brevete de invenții. S-a reprofilat și a publicat lucrări în domeniile: dezvoltare montană, dezvoltare economică locală, antreprenariat, turism, inovare-creativitate, bioeconomie.

În anul 2011 a primit premiul „A. Tacu”, acordat de Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane” al Academiei Române, filiala Iași, iar în 2020 a fost distinsă cu premiul „Nicolae Cornățeanu” al Academiei de Științe Agricole și Silvicultură „Gh. Ionescu Șișești” pentru ediția I-i a acestei cărți.

Cuprins

Prefață	7
I. prof.univ.dr. CS I, MoAR Radu REY	7
II. conf.dr. sociolog Mihai MILCĂ	15
Introducere	21
Spre luare aminte	21
Un gând pentru mama	24
Despre ce este vorba în această carte	26
Genomul românesc, după G.E. Palade	33
Capitolul 1. Spre întărirea cugetului	35
Capitolul 2. Cadrul de referință	47
2.1. Ce este ia?	47
2.2. Să ne fixăm un cadru istoric	50
2.3. Să ne fixăm un cadru social	51
2.4. Să observăm	54
2.5. Cât de vrednici suntem	56
2.6. Ce rol are ia în viața noastră?	57
Capitolul 3. Să ne (auto)cunoaștem	61
3.1. Un cadru de manifestare individuală: a fi om	65
3.2. Un cadru de cultură specific umană, a fi cult	86
3.3. Un cadru de acțiune, pentru sine	113
3.4. Un cadru de acțiune, pentru semeni	136
3.5. Un cadru al vredniciei	161
Capitolul 4. Încadrarea iei în cultura populară	171
4.1. Suportul cultural	176
4.2. Conținutul material	183
4.3. Conținutul imaterial	195
4.4. Conținutul sensibil	209

Capitolul 5. Să medităm: asupra iei și asupra muntelui	223
5.1. Pregătire pentru meditație (inițiere)	223
5.2. Meditația montană	228
5.3. Meditația iei...	239
5.4. Viața iei – ia vieții	253
 Capitolul 6. Ritmuri ale identității locale ale iei	 259
6.1. Vectorul sensibilității feminine românești	259
6.2. Motricitatea indusă de ie în viața familiei montane	262
6.3. Virtuțile iei	270
6.4. Familia și ia	288
6.5. Valorile transmise prin ie	303
6.6. O semiotică a iei	308
6.7. Relația iei cu sacrul și profanul	330
 Capitolul 7. Teritorii etnografice și iile lor specifice	 337
 Concluzii	 365
Ia dincotro ?	365
Ia încotro?	368
Speranța e în ie	372
Salvarea iei	376
 Aprecieri critice la ediția I-a	 383
<i>Ia cât un ADN</i> , Preot Dr. Doc. teolog, CS III, Mihai Valica	365
<i>Ia românească - poveste și magie</i> , Dr. sociolog, CS I, Vasile Todincă	365
<i>Ia – sufletul poporului român</i> , Dr. ec. Corina Matei Gherman	365
<i>Din dragoste pentru ia românească</i> , Prof. Jenica Romanică	365
<i>Ia și civilizația montană românească</i> , dr. etnolog, Elena Florescu,	365
<i>Semnale literare din România profundă</i> , Prof. Paraschiva Abutnăriței	365
 To empowerment the spirit	 401
 Bibliografie...	 413
 Mulțumiri	 417

Prefață

I.

Cartea „Ia – ADNul civilizației montane românești” apare în spațiul publicisticii într-o perioadă marcată de profunde schimbări. Datele acumulate sunt atât de numeroase încât au făcut necesară o reeditare revăzută și adăugită pentru a face loc elementelor noi, de o mare relevanță ca „arme” de menținere a sistemelor de valori tradiționale.

Cunoașterea, economia și globalizarea își fac loc în forță afectând deseori importante depozite de cultură și civilizație la care au contribuit sute de generații. Educația s-a dovedit neputincioasă în fața presiunii economice și financiare care a sacrificat disciplinele de construire a personalității în favoarea disciplinelor științifice generatoare de profit. Câștigurile sunt mai mari și mulțimi mari de oameni migrează către centrele polarizatoare urbane unde găsesc soluții facile de a-și câștiga existența.

Dacă tinerii se adaptează rapid și se integrează în mecanismele globalizării, populația de vârstă medie trebuie să facă eforturi intense să se reinventeze în plan personal și profesional plătind deseori ca tribut o reducere sensibilă a performanței, un statut social inferior, o rupere de valorile fundamentale considerate perene. Cultura, civilizația, morala, etica, sunt reconsiderate și reinterpretate. Mecanizarea, automatizarea, informatizarea și, mai ales, tehnologiile inteligente au îndepărtat omul de obiectul muncii, sau chiar l-au înlocuit. Mase întregi de oameni nu au de lucru, nu-și găsesc rostul și caută permanent soluții.

Autorii Vasile și Lidia Avădănei fac parte din marea familie montană desfășurând activități de cercetare la Centrul de Economie Montană (CEMONT) Vatra Dornei care face parte din Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” al

Academiei Române. Ei formează o unitate de „pionieri” solidă de colaborare în plan personal și în plan profesional.

Ei sunt de profesie ingineri chimiști.

Transformările economice și sociale care au urmat anului 1990 le-au afectat cariera și i-a determinat să se reorienteze, să se reinventeze și să se adapteze la noi provocări.

Pentru Vasile Avădănei au existat schimbări profesionale profunde. A încercat să facă cercetare în mediul privat, apoi a încercat pe cont propriu. S-a bucurat de sprijinul Academiei Oamenilor de Știință din România filiala Neamț cu ajutorul căreia și-a creat și dezvoltat un portofoliu de studii, lucrări, proiecte.

Apoi, timp de peste 10 ani a lucrat în rețeaua teritorială a Agenției Naționale pentru Întreprinderi Mici și Mijlocii și Cooperatie. A fost un cadru potrivit să efectueze studii și cercetări despre mediul de afaceri, despre proiecte și finanțări. Aici a continuat intens activitatea publicistică.

Disciplinele secundare din școală s-au dovedit furnizoare de soluții fertile: filosofia, pedagogia, psiho-sociologia, economia, atât cât se studiau la Politehnică, au contribuit și au constituit provocări pentru organizare, management, inovare, creativitate. Și-au descoperit talent în aplicații multidisciplinare, interdisciplinare, transdisciplinare și au identificat resurse de dezvoltare și soluții acolo unde profesioniștii nu le vedeau într-un peisaj al cunoștințelor, foarte complex. Astfel, au efectuat studii de economie, antreprenariat, managementul afacerilor, managementul proiectelor de finanțare, managementul inovării.

Așa au ajuns să publice cărți și lucrări științifice apreciate în lumea științifică: „Starea Economică a județului Neamț” (în 6 ediții anuale, 2008 - 2013), „Inovarea în afaceri” (2010), „Evaluarea sistemului național de cercetare” (2011), „Gastronomie în Munții Neamțului” (2014), „Atribute de creativitate în rândul tinerilor din județul Neamț” (2012)...

Când au intrat în contact cu știința muntelui, „montanologia”,

în 2010 la Forumul Montan din România și apoi în 2016, ca angajați” la INCE / CE-MONT, cei doi autori au descoperit noi fronturi de cercetare și noi pasiuni.

Încă de la început s-au remarcat prin studii, cercetări, publicații; au impus un nivel profesional ridicat și au fixat jaloane solide în societatea civilă montană care și-au dovedit viabilitatea în timp.

Un astfel de jalon a fost schimbarea ținutelor privind viața rurală de la pilonul social la pilonul cultural. Rezultatele au apărut aproape imediat. În 2014 cei doi autori, împreună cu dr.ec. Latu Lazăr au publicat cartea „Gastronomie în Munții Neamțului” care au trezit ecouri intense în mediul științific.

Acum, apariția cărții „Ia – ADNul civilizației montane românești” a fost o surpriză pentru publicistica românească. Argumentele sunt multiple:

În primul rând, autorii sunt de profesii diferite față de tema abordată. Într-o discuție pe care am avut-o cu Vasile Avădănei despre subiectul ales, a reieșit că a absolvit o „universitate de etnografie” ... „pe prispa casei”. Într-adevăr, autorul provine din bazinul cultural polarizator Baia (Suceava) în care a avut ca mentor pe mama sa. De asemenea, Lidia Avădănei provine din generații de răzeși din alt bazin cultural, de la izvoarele Tutovei. Mamele autorilor provin din familii cu multe fete. Din vechime se știe că fetele aduc la măritiș o zestre bogată, proporțională cu vrednicia fiecăreia.

În al doilea rând, autorii au colaborat la proiecte care au avut în centrul atenției etnografia, arta populară, artizanatul, portul popular, decorațiunile textile. Cartea pe care ne-o propun pentru lectură a fost elaborată în timpul cercetărilor la INCE / CE-MONT. Cu diferite ocazii au participat la manifestări tematice atât la Vatra Dornei cât și la Piatra Neamț, dar și în alte localități montane. Sibiu, Abrud, Ghelar, Zlatna, Suceava, Iași, București și altele.

Cu aceste ocazii autorii au făcut ample investigații documentare și au obținut rezultate remarcabile mai ales în zona Bălțătești / Ghindăoani (Neamț) unde au participat la implementarea

unui proiect „Artizanat bazat pe cunoaștere”. De asemenea, în 2003, au făcut parte din colectivul de la Asociația Ecoforest Neamț, care, la acea vreme, a primit Medalia de aur a Academiei Oamenilor de Știință din România.

În al treilea rând, autorii au participat la mai multe ediții ale Conferinței Internaționale de Turism Rural, la Vatra Dornei, organizat de Institutul Național de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane” al filialei Iași a Academiei Române, Forumul Montan din România, Centrul de Economie Montană din cadrul Institutului Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” al Academiei Române. Fiecare ediție a avut în program o zi de aplicații în satele Bucovinei și aceste aplicații au constituit surse și resurse pentru un veritabil proiect de carieră a celor doi autori.

Cartea surprinde prin aducerea în atenție a unui domeniu puțin abordat de etnologi și sociologi, cel al comunicării pe suportul iei. Mai ales ia românească își găsește aici ecouri de specificitate.

Nu sunt neglijate de la discuție alte arii geografice. Iile din zona colinară și de șes sunt la fel de frumos și divers ornamentate. Autorii vor să scoată în evidență faptul că în planul comunicării mesajele sunt clare și armonizate cu trăirile interioare ale cusătoreșelor, purtătoarelor și privitorilor de ie. Credem că această particularitate se datorează faptului că modernitatea a afectat mai puțin zona montană, iar patrimoniul material și imaterial sunt mai bine conservate.

Titlul cărții face o conexiune ingenioasă între ie și ADN-ul din lumea vie. Așa cum ADN-ul este prezent în aproape toate formele de viață, ia marchează permanența și cuprinderea în semnele cusute și de aici transmite semnale către modul de viață, comportament, comunicare, viață interioară.

Cartea începe cu o aserțiune a lui George Emil Palade, laureatul român al premiului Nobel pentru medicină, omul cel mai competent să vorbească despre ADN și genom. El susține că poporul român are un genom specific datorită căruia manifestă rezistență la agresiunile vieții și are capacitate crescută de regenerare.

Autorii văd în ie sufletul poporului român...

În **partea introductivă** constatăm asocieri la dimensiunile cunoscute ale iei, descrise de etnolog și sociolog, și o componentă spirituală, emoțională, chiar și puțină „magie”... Astfel, din costumele și iile cusute de mama autorului a fost construit un „templu al iei” (fără comentarii), un punct de referință pentru tot conținutul cărții. De altfel, se pare că mama autorului a jucat un rol deosebit. De acolo „de sus” a transmis inspirație, rigoare, expunere ordonată asertivă, diversitate în gândire. Acestea s-au așezat într-un dispozitiv de creație care a ordonat cugetului să construiască un concept clar astfel încât mesajul să fie receptat corect de cititori.

Ediția a 2-a a cărții „revăzută și adăugită” cuprind 7 capitole, fiind îmbogățită în conținut și complexitate.

Capitolul 1 este ca un fel de inițiere, de pregătire. Este matricea anticipării. Ne propunem un proiect complex și consistent. El rezultă din provocări și situații preliminare. Nimic nu este întâmplător și trebuie să fim gata să etalăm plenitudinea subiectului, care nu este unul oarecare.

Capitolul 2 fixează cadrul de referință în demersul autorilor de a explica anumite elemente de bază.

Sunt discutate aspectele ortografice și simbolistice, asemănarea cu ADN-ul: Se scoate în evidență cadrul istoric și cadrul social, afinitatea pentru frumos, vrednicia și rolul ei la bine și la rău, stări sufletești asociate. Toate acestea conduc la ființa umană, la complexitatea personalității, la modul de exprimare (verbală și neverbală) la modul de comunicare, la expresivitatea limbajului.

În **capitolul 3** se pune față în față complexitatea personalității umane și complexitatea iei. Pentru aceasta se fac descrieri detaliate și se fac conexiunile cu ia pe coordonate similare. Acest demers complex a fost probabil o piatră grea de încercare pentru autori, dar și o performanță în sinteza descrierilor.

Autorii au folosit o metodă originală inspirată, după cum o mărturisesc, din raționamentul regretatului nostru colaborator și prieten Ioan Olaru într-un model de explicare a dezvoltării durabile. Metoda a fost extinsă și denumită „propagarea cunoașterii prin

dublă dihotomie”. Tot ei ne spun că au fost decelate 36 trăsături de personalitate exprimate prin cuvinte cheie, care au generat fiecare câte 4 componente (în total 144). Acestea s-au grupat câte 9 în 4 clase. Împreună acestea acoperă foarte dens o arie semnificativă de interferență om / ie. Aceste clase constituie un grad foarte ridicat de sinteză: „a fi om”, „a fi cult”, „a fi activ, pentru sine”, „a fi activ, pentru semenii”.

O astfel de explorare complexă a personalității umane și asocierea pentru atributele ei dă greutate cărții. Se formează izvorul unei multitudini de conexiuni între ei și personalitatea complexă a oamenilor de la munte.

Autorii fac loc unei definiții cel puțin la fel de complexă a vredniciei. Omul vrednic muncește și stă. Muncește pentru câștigarea existenței și stă pentru cuget și contemplare. Ia îi dă virtutea, ia îi dă spiritul estetic, ia îi dă emoțiile. Aici se formează izvorul valorilor.

Capitolul 4 încadrează ia în cultura populară. Autorii transformă o hartă complexă a culturii într-un „covor” complex, în logica expunerii. Este încă o formă de detaliere a rolului amplu al iei în existența și devenirea noastră.

Sunt foarte interesante asocierile pe care le fac autorii cu diferite categorii culturale și modul de detaliere în profunzime a elementelor materiale și imateriale care formează suportul cultural al manifestărilor iei într-o arhitectură cu atribute amplificate de complexitate.

Capitolul 5 ne conduce într-un univers al meditațiilor. Este interesant cum au reușit autorii să asocieze meditația montană (de împuternicire a omului pentru a rezista cu dârzenie în vârful munților) cu meditația iei de împuternicire a omului îmbrăcat în ie care îl protejează. Aceste meditații sunt încercări de transformarea a oamenilor de la munte în „stânci”. Unele stânci ne fascinează prin forța asociată coloșilor, alte stânci ne atrag pentru estetica formelor (de exemplu, să comparăm Ocolașul din Ceahlău și Pietrele Doamnei din Rarău). Meditațiile generează și ciclicitatea ancestrală: primăvară, vară, toamnă, iarnă.

Autorii ne mărturisesc că meditația montană este expresia celor 5 ani de când lucrează la CE-MONT, dar cuprind greutatea înțelepciunii filosofice de-a lungul mai multor generații.

Meditația ieii este impactul produs de manifestările de ziua ieii și a altor festivaluri în diferite localități din țară, dar mai ales la Vatra Dornei și la Piatra Neamț.

Prin meditație se ajunge la binomul „ie - viață”. Dacă ia înseamnă viață, atunci există și nevoi, iar nevoile sunt ierarhizate și rezultă o voce tainică a ieii. De acolo rezultă o voce a ieii, o melodie compusă de cusătoreasă și interpretat de purtătoarele de ie. Este un spectacol tainic, plin de profunzime și de expresivitate.

Capitolul 6 exprimă ritmurile identității ieii. Se face trimitere la sensibilitatea complexă feminină și la motricitatea introdusă în viața familiei montane. Ia devine un fel de traductor care ne face să percepem sursele de la care se alimentează, ca simbol al vredniciei și dârzeniei. Acestea sunt: emanația (identitatea locului), forța regenerativă (dinamica), vibrația valorilor străbune (continuitatea), coeziunea (comunitatea).

Ia este esența valorilor convergente către familie, mentalitate, demografie, comunitate. Aici, în familie este locul unde se observă cel mai bine relația dintre universul material și cel imaterial. Zestrea, agoniseala și moștenirea devin elemente suport care stau la baza transferului de cunoaștere (știință) și know how (tehnologie). În același timp, se dă expresie valorilor transmise prin ie: omenia, milostenia, iubirea de pace.

În orizonturile de complexitate a universului ieii nu putea să scape relația dintre sacru și profan, dintre partea de rafinament spiritual și partea colțuroasă generatoare de discordie.

Ia aduce aici o concentrare spirituală, forța estetică marcând drumul paralel cu vârsta: exuberanța tinereții, echilibrul femeii mature (maturitatea nevestelor), sobrietatea bătrânelor.

În **capitolul 7** se face o teritorializare a ieii prin construirea unei hărți etnografice care delimitează arii pe ipoteze de diversitate și unitate locală. Fiecare arie etnografică are o pagină de fotografii cu ii și port popular asociate și specifice.

La capitolul Concluzii se ia în discuție viitorul iei, o întrebare simbol pe axa „dincotro – încotro”. Este dificil de anticipat, dar aici se află speranța noastră: globalizarea nivelează asperitățile de diferențiere culturală locală, dar cultura consolidează aceste asperități prin elemente de specificitate de rol. În tot cazul, ia se cere salvată. Salvată prin jocul de rol consecvent, repetat cu îndârjire.

Am considerat necesar să însoțim pe autori și cu ajutorul lor în această trecere în revistă a capitolelor și a unor subcapitole relevante, precum și a elementelor semnificative pentru a întări prin atitudinea noastră seriozitatea subiectului, modul de abordare, și abundența de elemente de originalitate. Aceste aspecte plasează cartea într-o poziție comodă pentru mulți etno-exploratori ai fenomenului iei.

Subiectul rămâne captivant și deschizător de drumuri nebătătorite încă, cu mozaicuri de semnificații, roluri, decoruri, cântece și dansuri.

Pentru știința montană, „montanologia” cartea are o contribuție substanțială în descrierea universului satului montan românesc.

Cartea noastră „Civilizația montană” (R. Rey, 1985) ar putea fi asociată cu o matrice fundamentală pe care se așază o serie de elemente definatorii ale culturii și civilizației montane.

Ia, prin cartea pe care o prefațăm, generează prima experiență de încadrare într-un edificiu complex despre care știm în mod sigur că se va completa.

Dorim să felicităm autorii pentru tenacitatea cu care au tratat subiectul smulgând foarte multe taine în interesul semenilor.

Radu Rey
Profesor univ, dr., dr. HC
Membru de onoare al Academiei Române
Director CE-MONT

II.

Habent sua fata libelli. Acest străvechi și des invocat adagiul latin, potrivit căruia cărțile au propriul lor destin, diferit de cel al autorilor ce le-au zămislit, fast sau nefast, meritat sau nemeritat, este cumva dătător de seamă despre o izbândă sau un eșec, contribuind la gloria sau uitarea celor ce și-au asumat riscul și stăruința benedictină a scrisului. Cea de a doua ediție a cărții „*Ia – ADN-ul civilizației montane românești*” apărută sub semnătura soților Vasile și Lidia Avădanei, vine să certifice supoziția că amintitul dicton latin își păstrează valoarea de adevăr chiar și atunci când tipăritura ca atare și autorii ei nu se află în lumina reflectoarelor și adulației publice. În contrast cu un climat cultural ocultat de false probleme, având centre de interes marginale, cu o agendă de preocupări capturată de o stranie pandemie și de deturnarea atenției de la locul și rostul nostru ca români într-o lume în care anormalitatea, temerile de tot felul, crize reale și inventate ne bântuie și ne devitalizează, această pertinentă și captivantă reapariție editorială are o funcție reconfortantă și un efect tonifiant. Lucrarea la care ne referim a stârnit un ecou pe măsură nu doar în rândul specialiștilor ci și al cititorilor ce nu se lasă seduși de prefabricatele în serie ale unei „industrii culturale” de care vorbea Walter Benjamin, destinate consumului de masă, standardizat și mimetic.

Într-o epocă în care sloganurile și consemnele globalizării tind să plaseze într-un con de umbră îndreptățirea diversității culturilor și civilizațiilor tradiționale, dezvoltate secole de-a rândul în deplină consubstanțialitate cu determinațiile identitare etnice și naționale, aplecarea grijulie și calificată către elemente ce țin de matricele spirituale constitutive și perene ale unui popor reprezintă nu doar o îndatorire de ordin științific, ci și o mostră de responsabilitate morală.

Vasile și Lidia Avădanei, cercetători pasionați și dedicați ai universului montan românesc, cu întreaga sa împletire de ipostaze, reprezentări și semnificații – economice, cultural-etnografice – în care tradiția și inovarea se potențează reciproc, nu se hazardează câtuși de puțin atunci când postulează că ia, privită nu doar ca un

obiect vestimentar cu certe valențe artistice, poate fi considerată un veritabil ADN al civilizației montane românești. O astfel de aserțiune, pe care necunoscătorii o pot cataloga ca fiind, dacă nu deliberat etnocentristă din punct de vedere cultural și civilizațional, cel puțin provocatoare și extravagantă, este, însă, dincolo de orice prezumție, una solidă din perspectivă euristică și cât se poate de legitimă.

Reiterând convingerea profesorului George Emil Palade, laureat al Premiului Nobel pentru medicină, potrivit căreia poporul român are un genom specific, întrucâtva enigmatic și miraculos, a cărui deciptare este departe de a se fi încheiat, autorii se învrednicesc în demersul lor științific, rațional pe de o parte, empatic și pasional pe de altă parte, să convoace într-o argumentație riguroasă dar și sugestivă elementele dătătoare de seamă ale înțelegerii unui filon adânc al spiritualității și dăinuirii românești. Căci ia nu este doar un produs material cultural, izvorât din necesități legate de existența cotidiană, ci și un depozitar al unei simbolistici care individualizează în mod inalienabil românismul ca mod de a fi.

Dincolo de bogăția fenomenologică adusă în discuție, plasându-se ia într-un câmp de conexiuni ce vizează interacțiunile dintre indivizi și comunități, între om și natură, între producătorii de valori și tehnicile tradiționale care și-au adjudecat dintotdeauna o vibrație artistică unică, Vasile și Lidia Avădănei reușesc cu brio să deceleze constantele unei filosofii de viață, standardele unui comportament social și exigențele unei moralități exemplare de care românii au dat dovadă pe parcursul unei istorii pline de încercări, cu suișuri și coborâșuri, cu mult prea puține momente de lumină și bucurii.

Ca atare, cercetarea celor doi autori și-a revendicat *ab initio* o viziune cât mai cuprinzătoare, pluri- și interdisciplinară, singura în măsură să ofere garanția comprehensiunii neînfeudate unor mode și modele improprii și inadecvate cu care teoreticienii și practicienii multiculturalismului de azi operează în calitate de devoți ai globalismului cultural.

Autorii văd, pe bună dreptate, în civilizația montană, conservativă în raport cu valorile ancestrale și retractilă în fața agresiunilor practicilor culturale adulterate și invazive, un sanctuar

în care zestrea genetică a spiritualității autohtone s-a păstrat și a generat noi și robuste configurații cultural-artistice.

Ia nu este un exponat hiperbolizat ce incită la un exercițiu de admirație exterioară. Ea este o entitate însuflețită care își atestă condiția de excepție într-o comuniune indicibilă cu cei care o valorizează în viața de zi cu zi ca vestmânt firesc și podoabă inestimabilă. Autorii oferă o galerie cvasi-inepuizabilă de ii cu teme și motive care reflectă un imaginar colectiv creator și teaurizat *in actu*, proteic, apt de multiplicare infinită.

Ia este, am putea spune fără a greși, un atribut inalienabil al feminității româncelor, este suportul grației și frumuseții lor fizice și morale. Ea oferă acea distincție neostentativă care face parte din firescul vieții pe care satul românesc, peisajul campestru sau alpin mai ales, le oferă într-o variantă stilizată și epurată de orice element care face concesii *kitch*-ului. Și nu este câtuși de puțin întâmplător că străinii veniți în România sunt fascinați și câștigați pentru totdeauna de estetica portului popular românesc și cu precădere de spectaculozitatea iilor noastre.

Sunt extrem de pertinente considerațiile autorilor privitoare la amprenta indelebilă pe care ia și-a pus-o asupra interiorității sufletești românești, asupra virtuților psiho-morale ale feminității și familiei care s-au păstrat într-un registru identitar național în pofida invaziilor modernității și tentațiilor cosmopolitismului.

Cu toate acestea autorii nu sunt prizonierii unui paseism nostalgic sau ai unui entuziasm centripetic care să facă din ia românească pivotul unei tematici obsesive și exclusiviste.

Autorii conferă iei românești calitatea particulară de a genera reflecții – ca obiect de cercetare socio-psiho-etnografică, culturală și identitară –, de a concentra caracteristicile genetice genuine ale spiritualității și civilizației românești și de a favoriza prin ricoșeu o relansare benefică a unei dezbateri neconstrânse despre temeuriile nepieritoare ale valorilor și patrimoniului prin care suntem ceea ce suntem, adică români și punctum, cum spunea Eminescu, prin care nu încetăm să fim și grație cărora reușim să ne proiectăm în universalitate.

Dacă o filosofie a etnicității românești și-a revendicat firesc și plenar, prin Blaga, un spațiu mioritic original și perpetuu, dacă perenitatea civilizației autohtone și-a aflat substanța vitală înlăuntrul straturilor profunde ale alcătuirii sufletești pe care românitatea, sprijinită pe parapetii arcului carpatin, și-a dobândit-o pentru a fi și a dăinui, nu cred că este hazardat să spunem că ia, ca și expresia melodică a doinei, ca și păstoritul – ca îndeletnicire în echilibru cu natura, anotimpurile și cosmosul, în ultimă instanță –, reprezintă o întruchipare materială și simbolică necesară și binecuvântată cu atributele esteticității primordiale, fără de care nici vatra, nici preajma, nici viețuirea diurnă a indivizilor, nici viețuirea milenară a generațiilor ce s-au succedat nu ar fi fost posibile și nu ar fi iradiat luminescente semnificații.

Podoabă și acoperământ al darurilor feminității, suport al unei creativități ce s-a multiplicat și s-a stilizat la infinit, obiect de tezaur familial transmis de la mamă la fiică, odată cu meșteșugul țesutului și bogăția motivelor încorporate în fibra de in, vaporeasă și diafană, râurată și solemnă ca o hlamidă împărătească *sui generis*, ia nu are și nu poate avea echivalent pentru că ea este unică, enigmatică și miraculoasă, inepuizabilă ca sursă de bucurie și plenitudine a simțurilor, etalon de perfecțiune în absolut.

Cartea pe care am avut privilegiul s-o prefățăm este o ofrandă adusă peste timp existenței multimilenare a românilor în vatra străbună, în jurul ei sau mai departe, Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 al cărei Centenar l-am celebrat deunăzi. Este însă și o carte document, o carte de cultură națională, cu o puternică încărcătură emoțională și educațională, o carte de care este, din păcate, atâta nevoie, într-un timp în care speranțele românilor nu și-au găsit, așa cum ar fi fost să fie, împlinirea și în care vicisitudinile și potrivniciile nu ne-au ocolit.

Conf. univ. dr. Mihai Milca
SNSPA București
Laureat al Premiului „D. Gusti” al
Academiei Române (2001)

Ia – ADN-ul civilizației montane românești

Ii din colecția de la Palatul Culturii din Iași (din toată Moldova)
Policromie și diversitate

Ritual de Sânzien; "Carmen Seculare", Piatra Neamț, 2019

Introducere

Spre luare aminte

În fiecare an, la 24 iunie, românii sărbătoresc „Ziua universală a ieii”. Ar trebui să fie cea mai importantă zi a poporului român pentru că în ie se întâlnesc cultura și natura, cultura și civilizația, cultura și educația, știința și tehnologia, noțiunile de timp și spațiu, chiar și ireversibilitatea (tradusă prin devenire).

Ia reprezintă un punct de convergență între minte – suflet – spirit – emoție într-un tetraedru al coeziunii și al conștiinței. Cu această ocazie trebuie să revizuiți maxima „haina face pe om” pentru că aceasta este excepția care întărește regula. Prin ie se comunică: dragoste, respect, valori, artă, reprezentări, manifestări, abstractizări, o simbolică complexă care se cere mereu descifrată și așezată în clase și forme de mare rafinament și măiestrie.

Ia este, de fapt, însăși veșnicia, elementul comun care leagă multe, foarte multe generații, care formează o fundație solidă pentru o piramidă spirituală mai solidă decât toate piramidele din lume, chiar dacă este (sau, tocmai pentru că este) de natură imaterială pe suport material. Această asocieră formează ADN-ul, ca un artefact, care însoțește istoria și civilizația poporului român.

* * *

La Radio România Actualități / emisiunea Matinal din 02.05.2019; Remus Rădulescu ne povestește despre un cuvânt de învățătură foarte subtil. La o școală de țară învățătoarea îi întrebă pe copii, când aceștia se întorc din vacanța de Paște: „Ce lumini ați văzut la biserică la slujba de Înviere”? Răspunsurile primite au fost diverse: „luminile de la icoane”, „luminile de la candelabre”, „luminile de la candelă”, „lumina de la altar”. Numai un copil a spus: „LUMINA DIN OCHII OAMENILOR”. Acesta era răspunsul așteptat și de învățătoare. Cea mai importantă este emoția, trăirea evenimentului. Aceasta se citește în ochi, în privire.

După această lumină ne-am luat și noi când am pornit să scriem această carte.

Pe ie sunt mai multe lumini: flori, semne geometrice, combinații, broderii, cusături, culori, multe culori... dar, cele mai importante sunt cele din ochii fetelor (creatoare / purtătoare) atunci când primesc semne de apreciere de la admiratori.

Există o întreagă discuție în ceea ce privește iile și portul popular, legat de autentic ⁴ și de kitsch ⁵. Este adevărat că piața este plină de reproduceri ieftine, de falsuri, de produse de serie și chiar de produse confecționate de mână, dar fără să respecte

⁴ <https://dexonline.ro/definitie/autentic>, consultat 25.05.2019

⁵ <https://dexonline.ro/definitie/kitsch>, consultat 25.05.2019

anumite rigori artistice și culturale locale.

După părerea noastră trebuie să luăm în considerare faptul că portul popular face parte din arta naivă, care își emană valoarea din vechimea tradițiilor. Nu putem impune o măsură precisă a nivelului de autentic și de valoare numai prin prisma că nu este confecționată într-un cadru mediatizat.

Portul popular este o emanație a sensibilității femeilor și fetelor de la țară după tipare arhaice. Indicatorii de autentic pot fi, cel mult, vechimea obiectelor confecționate sau gradul de repetabilitate a unor motive. Există o referință care poate fi asociată cu o „bibliotecă” de forme care definesc un număr de elemente comune, peste un prag de repetabilitate. Acest grad de repetabilitate poate fi exprimat prin aria suprafețelor cusute / țesute / tricotate / confecționate raportat la o arie totală a obiectului finit.

Cu alte cuvinte, ne putem întâlni cu un kitsch, dar purtătoarea lui este atât de încântată de portul său încât ochii îi strălucesc cu adevărat.

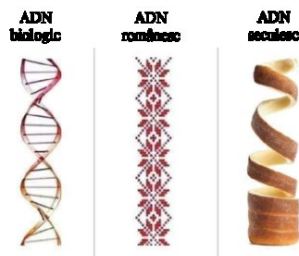
Dacă există un risc care poate amenința emoțiile și sensibilitatea portului popular, acesta este snobismul ⁶, care se manifestă ca o infiltrare de „viriși” (cu tot ce e rău și capabil de pervertire) a culturii urbane în cultura rurală.

* * *

⁶ <https://dexonline.ro/definitie/snob>, consultat 25.05.2019

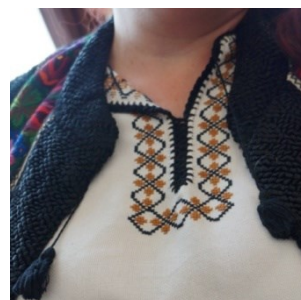
Am văzut pe rețelele de socializare o asociere interesantă a ieii cu ADN-ul (v. figura alăturată) ⁷: ADN biologic (dublu helix), ADN Românesc (cusătură de ie), ADN Secuiesc (kürtöskalács). Atunci am realizat că ia românească are o semnificație mult mai profundă decât tot ce am perceput până în prezent. Într-o formulă metaforică, o parte din cusăturile de pe ie seamănă cu acizii nucleici din lumea vie.

Asocierea ni s-a părut superbă. Dar, în spatele acestei expresii stă o întreagă știință a interpretării, o lume care se cere descifrată și descrisă cu aceste prisme generatoare de culori și de modele „cu mesaj”. Ce se ascunde în spatele acestei mișcări milenare de confecționare a iilor și, în asociere cu ele, a altor obiecte casnice de vestimentație, de protecție, de decorare?

Fiecare ie și diferite asocieri ale lor formează crâmpoie de univers fantastic combinat cu realități, combinat cu istorie și cu viața pașnică de toate zilele a multor generații de trăitori pe aceste meleaguri, care împreună (în forme materiale și forme imateriale) dau civilizația românească.

Un gând pentru mama

Mama, Maria (1929 – 2016) a reprezentat pentru noi motorul pentru o întreagă industrie artizanală casnică. Provine dintr-o

⁷ <https://www.instasaver.org/p/BvgypciFyWE>, consultat 25.06.2018

familie de gospodari din Baia, județul Suceava. A copilărit într-o casă cu 5 fete în perioada interbelică și în timpul războiului. Bunica le-a pus la treabă de mici. Au trudit la tors, țesut, tricotat, cusut.

După ce tata a cerut-o de nevastă, a trudit o vară întreagă să-i facă costumul de mire: cămașă (ie), ițari, bundiță.

După ce s-a măritat a venit în noua gospodărie cu întreaga industrie artizanală casnică (zestre). În copilărie am parcurs alături de mama toată succesiunea de operații de la tunsul oilor și semănatul cânepii, la topit (cânepa), la melițat, la pieptănat (răgilat). A vrut să mă pună și la tors, dar nu s-a prins de mine. Dar, am pus firul pe rășchitor, am depănat de pe vârtelniță, am făcut păpuși (pentru țesături „alese”), am făcut „țevi” (înfășurarea firului pe o țeavă din lemn de soc) pentru țesături cu suveica.

În zilele de Crăciun pentru mama era un moment propice de creativitate, pentru că definitiva modelul pe care urma să-l țese după sărbători, până la venirea primăverii. Lucra pe foi de caiet de aritmetică pe care le lipeam cu pelicanol și obțineam coli mai mari. Stabilea culori. Stabilea tehnici și rețete de vopsire.

Un moment laborios era instalarea războiului de țesut (verificarea ca diagonalele să fie egale), năvăditul (trecutul urzelii prin ițe și prin spată). Mama era maestră în albitul firului de tort prin expunere la ger (în gerul Bobotezei).

Când termina de țesut mă puneam să încălesc pe fuștei (cele două bețe care împiedică firele de urzeală să se încălcească) și să alerg până la poartă. Dacă vedeam pe drum o femeie, vaca urma de făcut o vițică, iar dacă vedeam un bărbat, vaca urma să facă un vițel.

Vara mergeam cu valul de prosoape la ghilit: spălam țesătura în apă curgătoare, apoi o întindeam la soare să se usuce; operația se

repetă de 3 – 4 ori pe zi. Până se uscau, noi ne bălăceam.

De la mama au rămas câteva ii. Două le prezentăm în „templul iei”. Una știm că este făcută de mama. Cealaltă este primită de la „țata Paulina”. Era un eveniment când cosea modele cu mărgelile colorate.

Mama a fost o femeie vrednică și cred că, de acolo de sus, ne-a îndemnat să scriem această carte.

Mama, știm că ești aici, cu noi!

Familia Avădănei

Despre ce este vorba în această carte?

Ne-am propus să proclamăm valoarea iei ca fiind simbolul fundamental și suprem al poporului român. Pentru aceasta am recurs la o metaforă: ADN (acidul dezoxiribonucleic) este

componenta de bază în celulele umane și formează cromozomii. În mod similar, anumite desene de pe ie sunt omniprezente și sunt asociate metaforic cu un simbolic ADN.

Pentru a construi acest demers am parcurs o serie de pachete de argumente în care am asociat ia cu diferite concepte și noțiuni care aduc interpretări și dovezi că metafora propusă are susținere științifică și culturală și consolidează o bază de relansare a conceptului cultural al iei în societatea post-modernă.

Abordarea începe cu o discuție cu George Emil Palade, laureat al Premiului Nobel pentru medicină (pe o temă de biologie celulară), care susține că poporul român are un genom specific, care se cere descifrat. Metaforic sau nu, noi ne-am avântat pe această provocare și a rezultat o lucrare pe care o considerăm cel puțin interesantă.

Am făcut o argumentație privind legitimitatea noastră de a dezvolta un asemenea subiect: originea rurală, amintiri din zorii copilăriei, descifrarea muzicii meseriei stau la baza motivației. În plus, dorim să demonstrăm că a-ți manifesta erudiția într-un domeniu nu ține numai de o specializare anume, ci și de cultura generală. Autorii sunt absolvenți de liceu de cultură generală (facem parte din ultimele promoții 1976, 1977), în forma care amintea de „școala de altă dată” (înainte de „trepte”).

Am rezervat un capitol pentru stabilirea elementelor de referință: definiție, cadrul social, metoda de lucru, definiția vredniciei ca măsură a tuturor lucrurilor în mediul rural montan. Am ales mediul montan, în special, datorită faptului că suntem cercetători la Centrul de Economie Montană Vatra Dornei din Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” al Academiei Române și avem acces la o bază de documentare bogată și valoroasă.

În plus, avem elementele necesare să efectuăm corelări complexe și argumentații solide. În acest context, rolul iei este salutar și confirmă statutul de ADN.

Capitolul 2 definește personalitatea complexă a românului printr-o metodă originală a autorilor (gândirea tetraedrică). S-au identificat și s-au evidențiat 36 de atribute cheie care îl definesc și care acoperă aproape tot ce se poate spune despre personalitatea umană. Evidențiem faptul că țăranii de la munte acoperă toate aceste atribute, ce-i drept, la intensitate mică, dar suficient de vizibil și relevant. Răspundem astfel la întrebarea: cine este cel / cea care poartă ia?

Din aceste atribute am făcut o distribuire pe 4 grupe (câte 9 atribute pentru fiecare grupă) din care am alcătuit margarete (sau roți) cu câte 9 „petale”.

Cele 4 grupe se referă la: „a fi om”, „a fi cult”, „a fi activ pentru sine”, „a fi activ pentru alții”. Pentru fiecare atribut am făcut câte un comentariu în care am argumentat legătura cu ia și cu ceea ce reprezintă țăranul și țăranca de la munte (purtătorii de ie).

Capitolul 3 integrează ia într-un tablou complex al Culturii populare într-o viziune proprie, originală.

Capitolul 4 este rezervat unor meditații pe teme fundamentale legate de munca și viața țăranilor de la munte. Am propus și am descris o meditație montană, o meditație a iei și o meditație asupra iei vieții și vieții iei. Transpunerea mentală într-un mediu atât de complex cum este muntele (natura) și apoi în lumea iei (cultura), cu

toate elementele care o susțin, conduce la revelații și la ascuțirea sensibilității care întăresc sufletul omului, îi întăresc optimismul și îi împuternicesc (îi dau puterea necesară) pentru a face față provocărilor vieții.

Sub aceste influențe ia prinde viață și poate purta un dialog consistent cu purtătoarea / purtătorul ei.

O altă meditație complexă și subtilă face conexiunea între ie și viață. Pe o structură similară cu piramida Maslow se face caracterizarea personajului care poartă ia și o gamă de îndemnuri care vin de la ie.

Capitolul 5, al ritmurilor identității locale ale ieii, este cel mai spectaculos deoarece face conexiuni cu sensibilitatea feminină, cu familia, poate constitui elementul de motricitate (motorul motivației țaranului de la munte vine preponderent de la ie.

Virtuțile ieii stau în capacitatea ei de regenerare naturală și psiho-socială, în specificul locului, forța locului, spirit, coeziunea familiei și a comunității.

Sunt activate elemente tradiționale: lada de zestre, moștenirea, „acasă”, familia, complexul etno (etno-alfabetizarea, etno-sistemul, etno-diversitatea, etno-comunicarea). Sunt remarcate mecanismele de transmitere a culturii și civilizației prin transfer între generații, responsabilitățile fiecărei generații, mecanismele de transfer: lada de zestre, agoniseala, moștenirea.

Un subcapitol special este dedicat semioticii ieii, deoarece considerăm cu purtarea ieii în zile de sărbătoare și în zile de lucru reprezintă o formă complexă de comunicare. Ia reprezintă esența comunicării prin lumină (cromatică), dar include și alte simțuri și sensibilități, inclusiv mesajul șoptit la ceas de taină (sunetul gândului). Elementele ancestrale găsesc în ie un adăpost și o oportunitate de

acumulare a unei istorii zbuciumate a unui popor dârz care nu s-a plecat în calea stihilor năvălitoare.

Asocierea iei cu un templu ne conduce la abordarea sacralității sale și la încărcarea mesajului de depozitare și manifestare.

Concluziile conduc la doi poli de expresie:

- viitorul iei într-un context optimist, constructiv;
- păstrarea purității genei românești prin familiile care populează zona montană;

Ne-am propus să exprimăm în carte mesaje cu adresare la toate categoriile de cititori, să le trezim nostalgii și dorința de acțiune;

Ne-am propus să oferim toate răspunsurile posibile legate de asocierea iei cu gena românească și cu specificul poporului trăitor pe aceste meleaguri.

Ne-am propus să consolidăm un mesaj către lume privind virtuțile poporului român, dincolo de „proza vieții cotidiene”.

Ne-am propus să descifrăm cel puțin o parte din tainele nescrise ale culturii civilizației împletite cu cadrul natural.

Dacă am reușit ne veți aprecia, dacă nu am reușit, ne consolăm cu ideea că măcar am încercat.

Vă rugăm să ne iertați dacă:

- veți găsi în poze brâul tricolor așezat cu culoarea roșie deasupra (este obligatoriu să fie cu culoarea albastră în sus);
- veți găsi repetarea unor poze;
- veți găsi cuvinte scrise greșit;
- veți găsi modele de ii și din zona colinară și de șes; pentru completarea „peisajului” rural.

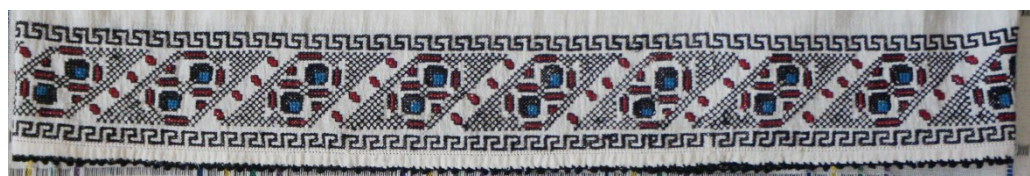
Contăm pe generozitatea cititorilor și pe o judecată obiectivă.

„Templul iei”
Iile mamei

Ie cusută de mama autorului

ADN-ul iei

**„Templul iei”
Iile mamei**

*Ie purtată de mama autorului
(de la suflet la suflet)*

Genomul poporului român în viziunea lui George Emil Palade

Nicolae M. Constantinescu⁸

(fragment preluat integral)

Localizare: o discuție pe care am avut-o în 1999 cu profesorul George Emil Palade la Universitatea La Jolla din San Diego, în sudul Californiei.

Îi solicitasem profesorului să mă primească, eu reprezentând la vremea aceea interesele diplomatice ale României pe coasta de vest a Statelor Unite. I-am prezentat situația din țară – dificilă și pe plan material și pe plan spiritual, datorită în mare parte mentalității de a supraviețui cu orice preț pe formula „sauve qui peut”, care îi făcuse pe mulți imorali, egoiști, lipsiți din ce în ce mai mult de ancestralul spirit românesc al întrajutorării.

Profesorul m-a ascultat, a zâmbit și cu o voce calmă mi-a spus:

„Domnule doctor, lucrurile se vor îmbunătăți la români. Și-ți spun aceasta fiindcă, așa cum fiecare om are genomul lui, la fel se poate vorbi despre o genomică a unei nații, care la români este reprezentată de capacitatea formidabilă de a renaște din cenușă. Și lucrul acesta nu l-am observat doar odată, nu l-am observat doar într-un singur loc, ci el a reverberat pe tot teritoriul țării noastre, ori de câte ori românul distrus material sau sufletește, a avut forța de a o lua de la început, de a reporni aproape de la zero, de a reclădi, de a reconstrui mediul în care trăia și de a se reface și pe el.”

Eu mă uitam la profesor puțin descumpănit și de aceea cred că a socotit cu cale să întărească cele spuse cu un exemplu:

„Uite, domnule doctor, satul X - să zicem din Moldova - este prădat de tătari. Cine a apucat să fugă s-a ascuns în codri (în munți). Restul au fost luați robi, satului i s-a dat foc, vitele au fost luate, hambarele au fost golite. După ce hoarda se retrage, oamenii rămași în viață se reîntorc și constată prăpădul. Ei știu de la bătrâni că tătarii nu calcă același loc decât după 15 - 20 de ani, pentru ca să aibă din nou ce prăda. Deci, reîntorși, oamenii își reclădesc gospodăriile din cenușă, la fel ca pasărea Phoenix, pasăre mitică, ce posedă proprietatea de autoincendiere periodică și de regenerare din propria cenușă. Comparația cu pasărea Phoenix nu se referă doar la refacerea din cenușă ci și la longevitatea extraordinară a ei, care o plasa în rândul ființelor nemuritoare”.

⁸ <http://www.muzeultaranuluiroman.ro/the-building/genomul-poporului-roman-en.html>,

consultat 24.04.2019

„Bine, domnule professor”, i-am spus eu „oamenii aceia care se întorceau după 2 - 3 - 4 săptămâni, aveau ca model al refacerii vechea locuință, reluau niște relații sociale solide și respectate, refăceau structura satului pe tipare bine cunoscute. Noi, acuma, după 45 de ani, de comunism constatăm că textura socială s-a rupt, numai avem modele, s-a pervertit totul, nu mai există cultul familiei, cultul proprietății s-a depreciat devenind o valoare nesigură, ne lipsesc simbolurile. Și în fond ce modele am mai putea constitui noi pentru cei tineri, din moment ce a trebuit să facem compromisuri pentru a supraviețui, ne-am dovedit treptat în mai mică sau în mai mare măsură niște colaboraționiști cu puterea sovietică și apoi cu puterea comunistă emanată din dictatura proletariatului. Fiindcă-am spus eu apăsător - și tăcerea în fața fărădelegilor a fost tot o formă de colaboraționism”.

Profesorul m-a lăsat să termin și mi-a spus:

„Îți înțeleg nemulțumirea și frustrările, care însă nu pot fi generalizate fiindcă au existat și oameni care au dus-o bine și regretă comunismul, după cum au fost alții care au ripostat într-un fel sau altul și au sfârșit în închisori. Pentru a construi o Românie viabilă și onorabilă aveți nevoie de modele ale unor oameni normali, de onoare, care-și respectă cuvântul dat și pentru aceasta, lăsați cât mai mulți tineri să iasă din țară și să ia contact cu oamenii și cu modul de viață din țările civilizate, cu democrațiile consolidate. Reîntorși în țară ei vor reface textura aceea socială despre care dumneata spuneai că s-a rupt și care are la bază principiul ierarhiei valorilor umane. Mulți nu se vor mai întoarce, dar chiar dacă ar reveni 5% dintre cei plecați, ei vor acționa ca niște enzime pe substratul avid de refacere, care este reprezentat de o mare parte a poporului român. Și îți spun aceasta fiindcă românii au avut o scară de valori, care le-a permis să prețuiască la sat pe frunțașii satului, pe gospodarii satului, în lumea muncitorilor pe meșteri, în lumea intelectualilor pe cărturari, în genere pe cei care făceau artă prin profesiunile lor”.

Am reflectat mult la cele spuse de profesorul Palade, îndeosebi la actualitatea lor față de starea în care ne aflăm astăzi în România. Fiindcă la toate temerile mele profesorul ripostase atunci foarte hotărât:

”Domnule doctor, românii aflați la intersecția a trei imperii au avut de suportat situații dintre cele mai grave în ultimele sute de ani și totuși au ieșit la liman. Gândește-te că în 1917 rămăsese din România o limbă de pământ între Carpați și Prut. Dacă cineva ar fi spus atunci că în ceva mai mult de un an se va reface România din Muntenia, Moldova și Transilvania ar fi fost taxat de nebun. Și acest lucru iată, s-a întâmplat! La fel se va reface și acum România, dar trebuie puțină răbdare”.

Bibliografie:

1. Constantinescu N.M. *In vizită la profesorul George Emil Palade*. Articol apărut în săptămânalul „Meridianul Românesc”, 30 ianuarie 1999, Los Angeles.